

Meer natuur in een stedelijk landschap

KLEUR JE BEGRAAFPLAATS GROEN

VLAAMS
BRABANT

regionaal landschap
Noord-Hageland

regionaal landschap
Pajottenland
& Zennevallei

INHOUD

- 3** Voorwoord
- 5** Project Lot
- 9** Project Aarschot
- 12** Stappenplan
- 14** Klimaat- en natuursubsidies

GROENE OASE VAN RUST

Vlaams-Brabant is een sterk verstedelijkte, dichtbevolkte regio. De groene, open ruimte is er beperkt.

Hoe kunnen we van onze provincie toch een duurzame regio maken? Dat doen we door de verstedelijkte ruimte groen te kleuren, zoals begraafplaatsen, maar ook bedrijventerreinen en terreinen van zorginstellingen bijvoorbeeld. We willen de natuur binnenbrengen in de samenleving.

En daar zijn drie goede redenen voor. De natuur is goed voor jou, mij en de inwoners in jouw stad of gemeente. Goed voor onze gezondheid, ons welbevinden en onze sociale interactie. Met kleine groene inrichtingen maken we ons bovendien minder kwetsbaar voor de klimaatverandering. En tot slot komt meer natuur de biodiversiteit, de fauna en flora, ten goede en helpt het ons om bedreigde soorten in stand te houden. Landschappelijke elementen op een begraafplaats hebben bovendien vaak een historische waarde, ze maken deel uit van ons erfgoed. Denk aan wegen en paden, bomenrijen, heestergroepen en solitaire struiken met funerair, symbolisch belang.

Natuur is het antwoord op tal van ecologische en sociologische uitdagingen. Wat goed is voor de natuur, is dat ook voor de mens. En daar hoeven we niet eens heel gek voor te doen. Elke kleine actie, ook één op de begraafplaats van jouw gemeente, maakt al het verschil. Deze brochure inspireert je en geeft je tips en tricks. Het regionaal landschap neemt je graag bij de hand om van de begraafplaats in jouw stad of gemeente een groene oase te maken.

Wij kijken alvast uit naar het resultaat!

Regionale Landschappen
Vlaams-Brabant

Tie Roefs
Gedeputeerde voor leefmilieu
Provincie Vlaams-Brabant

FENE
NEEKES
DE GREEF
1944 - 2001

NOELFING
DEVALDENK

GRAND
BROUWER

ALBIN
SCHEER

ALBIN
SCHEER

PROJECT LOT

BEGRAAFPLAATS LOT Beersel (Lot)

In samenwerking met Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei werkte de gemeente Beersel voor de begraafplaats in Lot een vergroeningsproject uit waarbij de rode grindpaden werden omgevormd tot verstevigde graspaden. Philippe Swalus en zijn gemeenteploeg zaaiden de ruimtes tussen de graven in met campanula en geraniums, op de ruimte tussen de ruggen van de graven kwamen grassen en vaste planten. Op het talud achter de ommuurde begraafplaats plantten ze buffergroen als meidoorn, haagbeuk en kornoelje.

WIJ ZIJN TUINIERS
GEWORDEN IN PLAATS VAN
ENKEL GRAFGRAVERS.
WE ZIJN NU OOK BEZIG
MET HET LEVEN,
NIET ENKEL DE DOOD.

*Philippe Swalus
ploegbaas van de gemeente*

TROOSTEND GROEN IN EEN KERKHOF VOL LEVEN

Het waardevolle kerkhof van Lot is nu een groene oase. 'Troostend groen,' vindt Philippe Swalus van de gemeente Beersel, die het project samen met Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei realiseerde.

Van een versteende rustplaats naar een groen kerkhof: "We hebben een bocht van 90 graden gemaakt," zegt Philippe Swalus, ploegbaas voor de aanleg en onderhoud van de gemeentelijke begraafplaatsen. "Vroeger sproeiden we alle onkruid dat de kop opstak kapot, maar dat was

geen optie meer. Nu is alles gras en groen, een totale ommekeer. Ik zou niet meer terug willen. De jobinhoud is voor onze ploeg nu zoveel fijner geworden. Het is zo'n verrijking, we leren elke dag bij over planten en snoeien ... We zijn tui- niers geworden in plaats van enkel grafgravers. We zijn nu ook bezig met het leven, niet alleen met de dood."

TOT IN DE DETAILS

De gemeente klopte aan bij Regionaal Land- schap Pajottenland & Zennevallei om te kijken hoe ze het vrij klassiek ingerichte kerkhof groener konden kleuren. Medewerker Anneleen Vanderputten: "Wij hebben een plan gemaakt dat zij flexibel konden doorvoeren." Bij de uitwerking van het plan werd aan alles gedacht. Of toch bijna alles. "Zo stelden we voor om een boord van kasseien te leggen langs de paden, om bij het maaien van het gras de graven niet te beschadigen. Toch liep niet alles helemaal volgens plan. "Een bepaalde soort planten werd door de konijntjes opgevreten, ze bleken er dol op te zijn," lacht Anneleen. "Een regionaal landschap zoekt mee naar oplossingen voor een sterk vergroeningsplan."

TROOSTEND GROEN

In die eerste fase - waarbij grote stukken grond gefreesd werden en ingezaaid met gras - zorgden de werken voor onrust bij bezoekers. Ze spraken er de gemeentearbeiders over aan. Een breed draagvlak is belangrijk, daarom hadden we ook infoborden gezet met foto's die lieten zien hoe het eindresultaat eruit zou zien. Philippe Swalus: "Het was wennen voor sommige mensen, maar ondertussen merken we bij begrafenissen dat mensen de natuur en het groen echt als positief en troostend ervaren."

BEGRAAFPLAATSEN WORDEN GROENER EN PESTICIDEVRIJ

Vanaf 1 januari 2015 mogen openbare besturen geen pesticiden meer gebruiken voor het groenbeheer van openbare plaatsen. Daarom worden ook onze begraafplaatsen omgevormd: ze worden groener. Waarom doen we dat?

De vele "naakte" oppervlaktes op begraafplaatsen (de paden en tussen de graven) zijn heel aantrekkelijk voor onkruid. Het verwijderen van onkruid is een erg arbeidsintensieve bezigheid. Door gras te zaaien, bloemenweides aan te leggen of bodembedekkers te planten, kunnen we onkruid verminderen. Dit betekent dat de begraafplaats erg milieuvriendelijk kan worden beheerd. Een eerste

aanpak geven we bijvoorbeeld op de begraafplaats in Loo (zie foto's naar en na' hieronder). Ook de andere begraafplaatsen zullen een groener uitzicht krijgen.

voor

Zonder (pesticiden) is gezonder. Waarom geen pesticiden meer? Pesticiden vervuilen de bodem, het grond- en drinkwater. Komt een omgeving zonder pesticiden in gezonder!

na de aanpak van 2015

VOOR MEER INFO: 0473/50 19 88

ZO'N PROJECT VERLOOPT
NIET ALTIJD VOLGENS PLAN,
MAAR DAN ZIJN WIJ ER OM
EEN OPLOSSING AAN TE REIKEN

Anneleen Vanderputten
Regionaal Landschap
Pajottenland & Zennevallei

BEGRAAFPLAATS OURODENBERG Aarschot

In 2014 haalde de gemeente een groot gietijzeren kruis weg dat dateerde van het eind van de 19de eeuw. Het was verroest en beschadigd, maar dankzij het 360° erfgoedproject van de provincie Vlaams-Brabant kon het gerestaureerd en teruggeplaatst worden. Binnen dat project werd ook een gedeelte van het waardevolle kerkhof vergroend. Na het weghalen van exoten en hinderlijke planten plantten de gemeentearbeiders in de noordoostelijke hoek een mengeling van inheemse en groenblijvende struiken en heesters om zo lang mogelijk bloemen en groen te hebben.

HET WEGHALEN
VAN HET OUDE,
ROESTIGE KRUIS WERD
DE START VAN EEN MOOI
RESTAURATIE- EN
VERGROENINGSPROJECT

Dominik Vanlommel
Monumentenzorg Aarschot

ONDER HET KRUIS, IN HET GROEN ...

Het oude gietijzeren kruis dat sinds het eind van de 19de eeuw het centrale punt van het kerkhof Ourodenberg vormde, werd drie jaar geleden weggehaald wegens 'te gevaarlijk'. Nu staat het er terug, in het groen.

In 2014 haalde de gemeente het grote ijzeren kruis van Ourodenberg weg. Het dateerde van rond 1885. "Het werd te gevaarlijk", zegt Dominik Vanlommel van Monumentenzorg Aarschot. "Het was roestig, stond niet meer stabiel. Zo'n oud ijzeren smeedwerk kan je niet zomaar even

herstellen ... Laten staan was echt geen optie. Dus bekeken we wat nog mogelijk was: kon het gerestaureerd worden? Dankzij het 360° erfgoedproject bleek dat inderdaad een haalbare kaart. Heel het kerkhof is ook erkend als waardevol. Omdat we al een aantal stappen hadden gezet om te kijken of zo'n restauratieproces mogelijk was, was het complete dossier voor het hele project relatief snel rond."

GEEN PESTICIDEN MEER

Op dat moment werd ook Regionaal Landschap Noord-Hageland bij het dossier betrokken.

Stefan Smets: "De vergroening van een deel van het kerkhof hoorde bij de subsidievoorwaarden voor dit project. De stad deed beroep op onze expertise, wilde weten hoe ze dat duurzaam kon doen."

Regionaal Landschap Noord-Hageland hielp met

het ontwerpen van een vergroeningsplan en het aanvragen van offertes voor het noordoostelijke stuk van deze relatief grote begraafplaats. Aan de bosrand werden exoten weggekapt, het noordelijk talud werd ingegroend met inheemse soorten. Amper twee jaar nadat het kruis was weggehaald, kon het al teruggeplaatst worden en was de aanplanting zo goed als rond. Stefan Smets: "Dankzij de gemakkelijke samenwerking met de gemeente is alles heel erg vlot verlopen, ook al ging het om een complex dossier door de grootte van het kerkhof en de combinatie van een restauratie- en vergroeningsproject. De aanplanting is door de gemeente zelf gebeurd."

**OP DE JUISTE MANIER VERGROENEN
IS NIET ALLEEN GOED
VOOR HET MILIEU, MAAR HOUDT
OOK DE ONDERHOUDSKOSTEN LAGER.**

Stefan Smets
Regionaal Landschap Noord-Hageland

EEN VERGROENINGSPROJECT OPSTARTEN OP EEN BEGRAAFPLAATS? ZO DOE JE DAT.

STAP 1 leg de basis voor je project

Een vergroeningsproject realiseren? **Daar heb je mensen en middelen voor nodig.** Stel als gemeente of als kerkfabriek een werkgroep samen. Betrokkenheid van de technische dienst of groendienst van de gemeente en van partners als de gemeentearchivaris, heemkundigen, lokale historici, jouw regionaal landschap, de provincie en Onroerend Erfgoed is van grote waarde.

BIODIVERSITEITSTOETS

Bereken welke impact jouw project heeft op de natuurwaarde van de site en hoe je de biodiversiteit kan verhogen op

www.biodiversiteitstoets.be

Download het draaiboek 'Inventarisatie, beheer en waardering van plat telandskerkhoven in Vlaams-Brabant': www.vlaamsbrabant.be/plattelandskerkhoven

STAP 2 creëer een draagvlak

Welk draagvlak heb je bij de gemeente? Op welke mensen en welk materiaal kan je rekenen? **Informeer inwoners van de gemeente, buurtbewoners en bezoekers van de begraafplaats;** hun suggesties zijn een meerwaarde, ze vergroten je draagvlak en de betrokkenheid.

STAP 3 bepaal je visie

Wat wil je precies realiseren? Gaat het om een vergroeningsproject pur sang of is er ook sprake van een beschermd of als waardevol erkend monument of landschap? **Leg je visie vast in het basisplan.** Hou ook rekening met eventuele studies van of onderzoek naar historische groenelementen met architectonische, ecologische en funeraire waarde.

STAP 4 werk een plan uit

Werk samen met je partners een gedetailleerd plan uit voor de vergroening en eventueel ook restauratie.

Moeten de aanpassingen in een groter geheel of in een lopend project passen? Laat je adviseren door een regionaal landschap over streekeigen groen en de ondergrond. Vergeet niet om een beheerplan op te stellen voor het verdere onderhoud van de begraafplaats als het vergroenings- (en restauratie-)project klaar is. Win ook advies in over de historische relatie tussen het groenontwerp en de ruimtelijke structuur van de begraafplaats.

Misschien kan je planten en struiken met een historisch en funerair belang - zoals groenblijvende solitaire struiken - herwaarderen?

STAP 5 werk pesticidenvrij

Denk al bij de inrichting na over een pesticidenvrij onderhoud. Onderwerp je ontwerp aan de pesticidentoets.

STAP 6 stel een dossier op

Vraag offertes aan. Met die info stel je een dossier op om subsidies bij verschillende instanties op te vragen.

STAP 7 realiseer je plan

Voer de nodige werken uit. Welke klussen kunnen gedaan worden door het eigen gemeentepersoneel, welke laat je beter over aan een gespecialiseerde firma? Kan alles in één keer uitgevoerd worden of beter in fases? Laat je hierin adviseren door een regionaal landschap.

STAP 8 onderhoudsfase

Klaar met de werken? **Opvolging blijft noodzakelijk.** De natuur leeft, soms zal je moeten bijsturen of misschien nieuwe aanplantingen doen. Pas als de planten volgroeid zijn, kan je voor het beheer overschakelen op de onderhoudsfase.

KLIMAAT- EN NATUURSUBSIDIES

De provincie Vlaams-Brabant geeft subsidies aan natuurprojecten die een meerwaarde bieden voor de biodiversiteit. Ook duurzame milieu- en klimaatprojecten die bijdragen aan de ambitie van de provincie Vlaams-Brabant om klimaatneutraal te worden, kunnen rekenen op steun. Door een samenwerking aan te gaan met één van de mogelijke aanvragers van deze subsidies kan je project in aanmerking komen.

Subsidie voor duurzame biodiversiteitsprojecten

Voor wie?

- ▶ Regionale landschappen
- ▶ Erkende milieu- en natuurverenigingen
- ▶ Terreinbeherende natuurverenigingen

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/subsidie-biodiversiteitsprojecten

Subsidie ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid

Voor wie?

- ▶ Gemeenten

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/subsidie-gemeentelijk-natuurbeleid

Subsidie voor duurzame milieu- en klimaatprojecten

Voor wie?

- ▶ Gemeenten
- ▶ Verenigingen

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/klimaatsubsidie

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever: Provincie Vlaams-Brabant, Provincieplein 1, 3010 Leuven - **Wettelijk depot:** D/2017/8495/22 - **Redactie:** Bart Claes & Anne Peeters - **Foto's:** Regionaal Landschap Noord-Hageland en Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei - **Druk:** Gedrukt op gerecycleerd papier en met inkt op plantaardige basis.

MEER INFORMATIE

Provincie Vlaams-Brabant

Dienst Leefmilieu - Ingrid Beuls

Provincieplein 1 - 3010 Leuven

016 26 74 24 - natuur@vlaamsbrabant.be

Beleidsverantwoordelijke

Tie Roefs, gedeputeerde voor milieu en duurzaamheid

016 26 70 52 - kabinet.roefs@vlaamsbrabant.be

Regionale Landschappen Vlaams-Brabant

Groene Corridor

Houtemsesteenweg 23 - 1800 Vilvoorde

02 253 43 04 - info@rlgc.be

Zuid-Hageland

Schoolpad 43 - 3300 Hakendover

016 81 52 77 - info@rlzh.be

Dijleland

Interleuvenlaan 64 - 3001 Leuven

016 40 85 58 - info@rld.be

Noord-Hageland

Oudepastoriestraat 22 - 3390 Tielt-Winge

016 63 59 54 - info@rlnh.be

Pajottenland en Zennevallei

Donkerstraat 21 - 1750 Gaasbeek

02 452 60 45 - info@pajot-zenne.be